

3126
21.10.2016

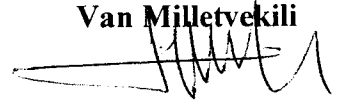
141

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın **Kültür ve Turizm Bakanı Sayın Nabi Avcı** tarafından Anayasa'nın 98'inci ve TBMM İçtüzüğü'nün 96'ıncı ve 99'uncu maddeleri gereğince yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Nadir Yıldırım

Van Milletvekili

İnsanlık tarihi adına şimdiye kadar bilinen tüm bilgileri tekrar gözden geçirilmesini sağlayan dünyanın bilinen ilk tapınağı Göbekli Tepe, Urfa'ya 17 km uzaklıkta olan Örencik köyü yakınlarında arkeolojik bir sit alanı olarak bilinmektedir. İlk olarak 1963 yılında, İstanbul ve Chicago Üniversitelerinin işbirliği ile hazırlanan "Güneydoğu Anadolu Bölgesi Araştırma Projesi" çerçevesinde gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında, İstanbul Üniversitesinden Prehistorya Bölüm Başkanı Prof. Dr. Halet ÇAMBEL ve Chicago Üniversitesinden Prof. Dr. Robert BRAIDWOOD tarafından mezarlık alan olarak kayda geçmiştir.

1994 Ekim ayında, o dönemde yine Urfa'da Nevali Çori kazılarında çalışma yürüten Prof. Dr. Klaus Schmidt tarafından yeniden keşfedilen Göbekli Tepe'de, Alman Arkeoloji Enstitüsü ve Urfa Müze Müdürlüğü tarafından 1995 yılında kazı çalışmalarına başlanmıştır. Prof. Dr. Klaus Schmidt, çalışma arkadaşı aynı zamanda eşi olan Çiğdem Köksal Schmidt'inde aralarında bulunduğu ekip tarafından 1995 yılından, 2014 yılına kadar kesintisiz kazı çalışmaları yürütülmüştür.

Göbekli Tepe üzerinde yapılan jeomanyetik ve georadar taramalarda, çapları 20 ile 30 metreye varan, 20 adet tapınma amaçlı kullanıldığı düşünülen dairesel planlı mekân tespit edilmiştir.

Mısırbilimci James Hery Breasted' in ' Bereketli Hilal' (Verimli Hilal) olarak kavramlaştığı çekirdek bölge üzerinde bulunan Göbekli Tepe, yapılan karbon on dört (C14) çalışmaları sonucunda, M.Ö. 10.000 yıllarına tarihlendirilmektedir.

Yakın zamana kadar bu ölçüde anıtsal yapıların ancak yerleşik yaşamın ileri aşamalarında gerçekleşebileceği öngörülürken, Göbekli Tepe, bu görüşün doğru olmadığını; dönemin oldukça karmaşık bir toplumsal düzene ve teknolojiye sahip olduğunu ortaya koymuştur.

M.Ö 12.000 yıllarında Buzul Çağ'ı bitiminde, iklimsel ılımanlaşma gerçekleşirken, yani günümüz iklim koşulları oluşurken, Çanak Çömleksiz Neolitik Döneme tarihlenen Göbekli Tepe' nin bulunduğu alan ve çevresinde flora ve fauna da çeşitlilik yaşanmıştır. Başka bir ifade ile, yer yer orman yer yer de çayırlikların hızla yayıldığı, başta yabani sığır, koyun, keçi, karaca ve geyik türleri olmak üzere otçul sürü hayvanlarının çoğaldığı ve böylelikle insanların besin bulmadaki koşullarında iyileşmeler yaşandığı anlaşılmıştır.

Bölgede yapılan araştırmalar ve elde edilen bulgular doğrultusunda önemli kültür bitkisi olan ve yüzlerce genetik varyasyonu bulunan buğdayın atasının ilk olarak Göbekli Tepe eteklerinde Karacadağ yakınlarında evcilleştirildiği ortaya çıkarılmıştır.

Göbekli Tepedeki steller ("T" şeklindeki dikili taşlar) üzerinde bulunan kabartmalı yabani hayvan ve bitki figürleri dünyada heykeltıraşlık ve plastik sanatlarının ilk örneği olarak kabul edilmekte birlikte bunların, olasılıkla ilk resimsel yazı oldukları üzerinde tartışmalar dünyaca ünlü prehistoryenler tarafından tartışılmaktadır.

Geçtiğimiz yıllarda Doğuş Grubu Yönetim Kurulu Başkanı F. Şahenk'in, Şahenk İnisiyatifi olarak, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile 20 yıllık bir iş birliğine imza atmış olduğunu ve Şahenk İnisiyatifi sadece ilk aşama için 15 milyon doları aşan Göbekli Tepe yatırımı ile Neolitik Çağ'dan kalan bu önemli alanda yürütülecek araştırma ve koruma çalışmalarını destekleyeceğini açıklamıştır.

Şahenk İnisiyatifi' nin konuyla ilgili ilk icraatlerinden birinde, Dünya Ekonomik Forumu'nun İsviçre'nin Davos kasabasında yapılan 46. Yıllık Toplantısında Göbekli Tepe' nin tanıtımı yapılmış, 'zeropointintime.com' link adresinden tüm dünyaya tanıtım servis edilmiş, tüm broşür ve afişlere bu link adresi verilmiş, ancak bu linkteki bilgilerin birçoğunun

8/17

yanlış olduğu uzmanlarca belirtilmiş, üstelik Göbekli Tepe için M.Ö. 11 bin 600 tarihlmesi yapılarak büyük bir skandala imza atılmıştır. Oysa Göbekli Tepe M.Ö. 9.600 yıllarına tarihlenmektedir. Çiğdem Köksal-Schmidt bunun üzerine sosyal medya hesabı üzerinden; 'Göbekli Tepe 15.04.2011 tarihinden itibaren UNESCO Dünya Kültür Mirası Tentativ listesi denilen aday adayı listesinde bulunmaktadır. Asil listeye girmesine kesin gözüyle bakılan Göbekli Tepe için, bu yolda yine de yapılması gereken birkaç rutin çalışma bulunmaktadır. UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesi'ne asil aday olmak ve sonrasında listeye alınmak için alan yönetimi planının hazırlanması, alan yönetimi kurulunun atanması gibi işlemler birinci sırada yer alır. Bunlar daha tamamlanmamışken, Kültür Bakanlığı her sene göstereceği iki aday arasına Göbekli Tepe'yi alamazken Davos'da yapılan bir ışıklı, lazerli, DJ'li akşam toplantısının, buzdan Göbekli Tepe eserlerinin kopyasının sergilenmesinin, Davos'a gelmiş 200 işadaminin Göbekli Tepe'ye gezmek için getirilmeye çalışılmasının ve hele de aynı tanıtım programı çerçevesinde Göbekli Tepe bilgisayar oyununun piyasaya çıkarılmasının faydası Göbekli Tepe'ye midir?

Ekonomik ve jeopolitik sorunların, yeni sanayi devriminin konuşulduğu Davos'daki buluşma ile günümüzden yaklaşık 12 bin yıl öncesinde yaşamış, henüz tahıl üretimine geçmemiş, hayvan evcilleştirmemiş ama anıtsal taş eserler yapmış olan avcı ve toplayıcı insanların törensel buluşma alanı, kült merkezi Göbekli Tepe'nin nasıl bir ortak noktası olabileceği birçok kişinin zihninde kaçınılmaz bir soru olarak. Bir de bunun üstüne, 2 bin yıllık farklarla yazılan tarihlerle oluşan, hatalı bilgi panoları ve web sayfası da eklenince, bu girişim daha ilk etabında yarardan çok, özellikle Kültür Bakanlığı'nın itibarını zedeleyecek zararlar getirmeye başladı. Aynı "reklam" kampanyasına, Göbekli Tepe kazı çalışmalarına ve tanıtımına milyonlarca dolar yatırım yapıldığı ve bu yeni yatırım programı ile Göbekli Tepe'nin "markalaşacağı", UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesi asil adaylığı için hızlı adımlarla ilerleyeceği gibi, algılamada çelişkilere yol açacak ifadelerle devam edildi. En azından benim için çelişkili olan ilk konu hem milyonlarca dolar yatırım yapıldığını belirtip, hem de Davos'da bulunan diğer yatırımcılardan Göbekli Tepe'ye yönelmelerini ve destek vermelerini isteme konusu idi. Daha kaç milyon dolar ya da Avro'ya ihtiyaç var Göbekli Tepe'de, bu para ile ne yapılacak orada, gibi sorular türedi ister istemez.

Tüm bunların yanı sıra "Göbekli Tepe baştan aşağı yenileniyor, 15 milyon dolar yatırımla yeniden yapılacak" gibi manşetlerle yer bulan haberlerin bilim camiasında bir takım şüpheler uyandırmıştır. Nitekim, son yıllarda restorasyon ve koruma adı altında yapılan

877

projelerin daha çok “yepyeni” yapmak yolunda ilerlemesi ve buna yönelik sayısız örneğin bulunması ile ilgili konular, çeşitli bilimsel çevrelerce tartışılmaktadır.

2014 yılında talihsiz bir şekilde aramızdan ayrılan Prof. Dr. Klaus Schmidt ile birlikte kazı çalışmaları durmuş, alan temizliği ve koruma çatısı programı kapsamında çalışmalar yürütülmüştür. Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem’ e tarihlenen ve Prehistorik Dönem çalışma alanı olan Göbekli Tepe kazı başkanlığına Şanlıurfa Müze Müdürü, Klasik Arkeoloji mezunu ve 15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrası görevden uzaklaştırılan Müslüm ERCAN getirilmiştir.

Dünya da bilinen tüm arkeoloji literatürünün yeniden ele alınmasını sağlayan, insanlık tarihi açısından böylesine önemli bir mirasın, son zamanlarda basında yer alan haberlere göre; uzun yıllar Göbekli Tepe kazılarını yürütmüş, 2014 yılında yitirdiğimiz kazı başkanı Prof. Dr. Klaus Schmidt’in çalışma arkadaşı ve aynı zamanda eşi, arkeolog Çiğdem Köksal-Schmidt, eşinin, arkasında düzgün bir arşiv bırakmak istediğini aktarmış ve bu talebine müze yönetiminden olumsuz yanıt aldığını aktarmıştır. Çiğdem Köksal-Schmidt bunun üzerine sosyal medya hesabı üzerinden; *“Klaus’un endişesi kazıyı, eser depolarını, yayınları düzenli bir şekilde arkasında bırakmak, projeyi devam ettirecek yeni nesillere kolay ulaşılabilir verileri iletmektir. Onun ardından bir buçuk senedir özellikle yayına yönelik, depoda bekleyen eserlerin belgelenmesi, incelenmesi konusunda kendimi sorumlu hissettim, bitirmem, düzenli bırakmam gereken işler vardı. Ancak bu yıl, kendimi tekrar hazır hissettim Urfa’ya çalışmak için gitmeye... Ama yapılan başvuruda önce ekip listesinden ismimi sildirmiş birileri, ayrıca başvuru yapın dediler depo çalışmaları için, onu yaptım beş haftadır iki satır yazıyı yazıp göndermeyip, benimle, yarın arayın, on dakika sonra arayın diye adeta dalga geçtiler...Bugün nihayet yazı geldi, Urfa Müze Müdürlüğü yapacağım çalışmaya kısıtlama getirmişmiş, efendim 1995-2014 yılları arasında bulunan eserleri değil, şimdilik sadece 1995-2000 yılları arasında bulunanları çalışabilirmişim. Neden? Maksat eğlence olsun işte! Kazı görmemiş, arkeoloji okumamış insanlara emanet edin siz bilimsel çalışmaları, böyle dalga geçilsin araştırmacılarla. Kazı gören birileri olsa etütlük eserleri yıllarına göre değil, tipolojilerine göre veya bulundukları toplama birimine göre veya hammaddesine göre çalışacağımızı bilirlerdi en azından’* açıklamalarında bulunmuştur ve bu konu kamuoyunun gündemine oturmuştur.

Bunun yanı sıra, insanlık tarihi açısından önemi aşikâr olan ören yerlerinin isimlendirmeleri yapılırken, çevre de yaşayan halk ile çeşitli söyleşiler yapılması isimle ilgili bir takım etimolojik çalışmaların gerekliliği tartışılmaktadır.

8747

Bu bağlamda;

- 1- Göbekli Tepe'nin ya da başka bir arkeolojik araştırma alanının yenilenmesi derken tam olarak neden bahsedilmektedir?
- 2- Son yıllarda restorasyon ve koruma adı altında yapılan kaç ören yerinde kaç projeniz bulunmaktadır? Bu projelerden kaç sponsor firmalarca yürütülmektedir?
- 3- Sponsor firmalarca yürütülen koruma, restorasyon çalışmaları, tanıtım faaliyeti ile izlenen yolda, yapılan plan ve seçilen hedefte yaşanan eksiklikler hangi boyuttadır?
- 4- Arkeolojik çalışma alanlarında kazı başkanlıkları hangi yönetmelik esasına göre yapılmaktadır?
- 5- Ören yerlerinin resmi isimlendirmeleri yapılırken hangi kriterler esas alınarak yapılmaktadır?
- 6- İlgili alanın bundan önceki yerel isim veya isimleriyle ilgili bir çalışma yapılmış mıdır? Yapılmamışsa bunun nedeni nedir?
- 7- Çalışmaya konu olması için; günümüzde de kullanılmakta olan Xerawreşk isiminin ve varsa diğer isimlerin etimolojik araştırması yapılmış mıdır? Bu konuda yapılan bilimsel bir çalışma var mıdır?
- 8- Göbekli Tepe Örencik köyü (Xerawreşk) yakınlarında bulunmasına rağmen bölge halkıyla resmi isimlendirme konusunda bilgi alışverişi yapılmış mıdır?
- 9- Xerawreşk ismi günümüzde de kullanılmasına rağmen neden kullanılmamıştır ve kullanılmamaktadır?
- 10- Aynı çalışmalar bölgeye yakın 'Verimli Hilal' üzerinde bulunan Newala Çorê için yapılmış mıdır? Yapılmamışsa nedeni nedir?